

УДК 378.22

НАУКОВІ РОЗРОБКИ МАГІСТРІВ З ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАКККіМ

О.А. Політова

У статті на основі аналізу магістерських праць висвітлено основні результати наукових досліджень випускників кафедри документознавства та управління соціальними комунікаціями НАКККіМ, визначено сучасні тенденції в процесі вибору проблематики студентських наукових розвідок.

Ключові слова: *дипломні роботи, документознавча освіта, інформаційна діяльність, магістри, наукові дослідження.*

RESEARCH ELABORATIONS OF FUTURE PROFESSIONALS ON DOCUMENTATION AND INFORMATION ACTIVITY

O.A. Politova

In the article on the basis of analysis of master's degree works the basic results of scientific researches of graduating students of department of document study and management of social communications of NAKKKiM are reflected. Modern tendencies in the process of topics' choice of student research elaborations are defined.

Keywords: *diplomas, document study education, information activity, holders of master degree, researches*

Науково-дослідницька діяльність студентів – один із важливих показників наукового рівня будь-якого вищого навчального закладу. Моніторинг стану цієї діяльності, зокрема, оцінка результатів магістерських досліджень, – завжди має бути в центрі уваги керівництва профільюючих кафедр вітчизняних освітніх установ.

Питання якості магістерських наукових праць із документознавства та інформаційної діяльності останнім часом активно обговорювалися у фаховому середовищі. Наприклад, на одному з останніх наукових форумів – міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері» (Донецьк, 2011 р.) – викладачами різних навчальних закладів України порушувалися проблеми формування професійної компетенції спеціалістів сфери документознавства та інформаційної діяльності в процесі фахової підготовки. Про роль методологічної культури студентів Східноукраїнського національного університету ім. В.І. Даля в процесі виконання ними випускних кваліфікаційних робіт, необхідність комплексного підходу до механізму формування культури професійного мислення викладено Л.П. Воєводиною [1]. О.І. Коноплицька, висвітлюючи інноваційний досвід презентацій результатів магістерських досліджень у Тернопільському національному економічному університеті, підкреслила: «Праця магістра – це самостійне, оригінальне з погляду сучасних наук про документ і управління дослідження, що відзначається високим ступенем наукової новизни, обґрунтованості й достовірності досягнутих результатів [2, 112]». Особливості системи організації наукових досліджень студентів-документознавців у Національному авіаційному університеті висвітлено С.В. Литвинською [3]. Зокрема, починаючи з 2010-2011 навчального року, в цьому навчальному закладі запроваджено систему порівняльного аналізу електронних текстів дипломних робіт для оцінювання рівня самостійності їхнього виконання [3, 125].

Проблема моніторингу результатів науково-дослідної роботи студентів є актуальною й для Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (далі – НАКККиМ, Академія). У збірниках матеріалів щорічних науково-практичних конференцій з проблем теорії і практики документознавства та інформаційної діяльності, виданих в НАКККиМ за науковою редакцією доктора історичних наук, професора М.С. Слободяника, вміщено чимало публікацій з актуальних питань освіти в документально-комунікаційній сфері [4]. В аспекті проблематики даної статті своєчасними, на наш погляд, є пропозиції О.М. Збанацької щодо створення бібліографічної бази даних «Дипломні роботи НАКККиМ» [5]. Разом з цим, немає узагальнюючих публікацій про наукові роботи з документознавства й інформаційної діяльності випускників Академії.

Варто зазначити, що НАКККиМ сьогодні займає одне з провідних місць серед навчальних закладів, які готують фахівців з документознавства. Кафедра документознавства та управління соціальними комунікаціями має свою історію, наукову школу, напрацьований досвід. У складі кафедри працюють відомі науковці, які розробляють нові навчальні курси та сучасні наукові концепції. Керівниками магістерських робіт, що аналізуватимуться далі, є

провідні викладачі кафедри: доктор наук І.Ю. Вільчинська, С.Г. Кулешов, А.І. Семенченко, кандидати наук – Т.Г. Боряк, О.Г. Кириленко, І.М. Мага та ін.

Мета даної статті – на основі аналізу дипломних праць на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня *магістр* за спеціальністю 8.02010501 – «документознавство та інформаційна діяльність» коротко висвітлити основні результати наукових досліджень цього річних випускників кафедри документознавства та управління соціальними комунікаціями НАКККиМ, показати сучасні тенденції в процесі вибору проблематики студентських наукових розвідок.

Акцентуючи на питаннях підготовки магістрів з названої спеціальності, М.І. Крулькевич свого часу зазначив, що вимоги до вибору теми магістерської роботи, проведення досліджень, оформлення і захисту є максимально наближеними до відповідних вимог щодо кандидатських дисертацій [6, 44]. І це справедливо, адже лише дотримання таких вимог свідчить про якість наукових розвідок майбутніх фахівців з документознавства. Слід відзначити, що наукові керівники магістерських праць здобувачів НАКККиМ контролюють процес дослідження теми на всіх його головних етапах. Як правило, керівник роботи призначається відповідно до наукового напрямку, що є компетенцією цього науковця.

Далі стисло наводимо дані про тематику й основні результати магістерських досліджень випускників кафедри документознавства та управління соціальними комунікаціями НАКККиМ, захищені 2012 р.

Магістрант А. Арістова в дипломній роботі на тему «*Науково-видавнича діяльність Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського (1991-2010 рр.)*» (К., 2012. – 112 с. – бібліогр.: 75 назв., науковий керівник О.Г. Кириленко) поставила за мету не лише встановити основні напрямки та форми науково-видавничої діяльності названого Інституту, а й визначити її роль для розвитку археографічних і джерелознавчих досліджень. Автор чітко обґрунтувала необхідність вивчення обраної теми в контексті існуючих проблем з актуалізації документальних масивів історичних джерел, послідовно проаналізувала зміст основних видавничих проєктів, а також зробила узагальнюючі висновки щодо основних результатів наукової роботи цієї провідної в галузі археографії та джерелознавства державної установи за 20 останніх років.

Наукова новизна дослідження О. Бойко «*Страховання документів НАФ : нормативна база та технологія*» (К., 2012. – 92 с.; науковий керівник С.Г. Кулешов) полягає в комплексному розгляді технологічного процесу страхування документів НАФ. Важливо, що автор аргументувала доцільність даного виду страхування. Здійснено спробу термінологічного аналізу основних понять, використаних у магістерській роботі. Разом з цим, на наш погляд, у

загальних висновках бракує власної думки, конкретних рекомендацій щодо удосконалення процесу страхування документів НАФ.

У магістерській роботі Ю. Брилль *«Нормативно-правове забезпечення організації діловодства в незалежній Україні (1993-2011): історія розроблення проекту Закону України «Про діловодство» (К., 2012. – 134 с. – бібліогр.: 138 назв, науковий керівник С.Г. Кулешов)* уперше описано законотворчий процес, пов'язаний із розробленням Закону України «Про діловодство» – законопроекту, розгляд якого призупинено на невизначений термін. Незважаючи на певне нормативно-правове регулювання діловодства як виду практичної діяльності Законом України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» і деякими підзаконними актами, більшість проблем організації діловодства в країні залишаються невирішеними. Про це студенткою викладено також у доповіді «Спроба законодавчого регулювання діловодства: основні етапи розроблення проекту Закону України «Про діловодство» на VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Документознавство та інформаційна діяльність»: сучасність і перспективи» (24-25 березня 2011 р.). І, хоча практична цінність роботи визначена Ю. Брилль як «набуття автором магістерської роботи практичних навичок та вмінь з інформаційного пошуку, аналітико-синтетичного опрацювання використаних джерел і узагальнення інформації», очевидно є вагомість даного дослідження для сучасної практичної діловодної діяльності. Автором сформульовано низку причин, які вже сьогодні потребують практичного застосування положень проекту Закону України «Про діловодство»: необхідність запровадження законодавчого регулювання організації діловодства з врахуванням міжнародної практики стандартизації процесів керування документацією; підвищення рівня нормативного, наукового і методичного забезпечення організації діловодства, а також контролю за здійсненням діловодства на підприємствах, установах, організаціях; мінімізації управлінських ризиків, пов'язаних із недотриманням вимог нормативно-правових документів тощо.

Серед вдалив спроб науково-теоретичного напряму досліджень слід відзначити магістерську роботу Ю. Васькової *«Наукометричні методи та продукти як інструменти аналізу наукових інформаційних потоків» (К., 2012. – 114 с. – Бібліогр.: 101 назва, наук. керівник професор А.І. Семенченко)*. Сьогодні дійсно існує потреба в дослідженні наукометричних методів та продуктів, адже останнім часом виникають питання щодо вірогідності результатів, отриманих у процесі вивчення інформаційних потоків. Важливо, що автор не лише узагальнила відомості про систему наукометричних показників, розглянула систему факторів впливу на явища суб'єктивності та недоліки в наукометричному аналізі, а й виробила рекомендації щодо удосконалення застосування наукометричних інформаційних ресурсів. Робота пройшла апробацію на науково-практичних конференціях 2010-2011 рр.:

Всеукраїнській студентській «Сучасні проблеми документознавства та інформаційної діяльності» та міжнародних «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики», «Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері» [7]. Однак, неприпустимим є те, що одна й та сама публікація надрукована в різних збірниках, хоча, це можна пояснити браком досвіду: молода дослідниця подала тези на дві конференції одночасно, не сподіваючись, що результати будуть надруковані і в Києві, і в Донецьку. Таких випадків слід уникати, тим паче, що магістерська робота Ю. Васькової під час захисту отримала схвальні відгуки, й автору рекомендовано навчання в аспірантурі НАКККиМ.

Актуальність дослідження М. Дерев'янка *«Електронний документообіг в банках України» (на прикладі системи «Клієнт-банк»)* (К., 103 с. – Бібліогр.: 87 назв, науковий керівник – І.Ю. Вільчинська) зумовлена потребою в ефективному керуванні електронним документообігом у банківській сфері. Тож, метою магістерської роботи визначено дослідження електронного документа та організації електронного документообігу в банках України. Насамперед, на основі аналізу наукових праць із тематики дослідження, автор висвітлила теоретичні засади дослідження, виклала основні вимоги до систем електронного документообігу. В основній частині роботи розглянуто основні види електронних банківських документів, правові аспекти електронного документообігу. Проаналізовано систему «Клієнт-банк», висвітлено її можливості та переваги в контексті електронного документообігу. Важливим є те, що в цій магістерській роботі обґрунтовано значимість документознавчої складової в банківській сфері.

У дипломній роботі В. Мальцевої *«Зарубіжні та вітчизняні інформаційні агенції як джерело ділової і фінансової інформації»* (К., 2012. – 102 с. – бібліогр.: 52 назви, науковий керівник – Політова О.А.) досліджено сутність ділової та фінансової інформації, охарактеризовано діяльність вітчизняних і зарубіжних інформаційних агенцій у напрямку висвітлення ділової і фінансової інформації, здійснена спроба з'ясувати відмінності в структурі їхніх інформаційних послуг. Визначено шляхи вдосконалення механізму отримання даної інформації через проект «Уніан-Монітор», використання сервісів якого надає користувачам можливості для пошуку, збору, структуризації, аналізу профільної інформації.

Безперечно, ця магістерська праця є вагомою заявкою автора як справжньої дослідниці, яка добре володіє необхідними науковими методами і вже має напрацьований досвід для подальшої успішної наукової роботи.

Зауважимо, що обираючи теми дипломних праць, студенти кафедри документознавства та управління соціальними комунікаціями намагаються досліджувати проблеми, які мало вивчені та актуальні для їхньої майбутньої наукової та практичної діяльності. Чимало з

випускників уже влаштовуються на роботу, мають досвід стажувань під час проходження практики.

Наприклад, питання документаційного забезпечення діяльності підприємницької сфери досліджено І. Мартинюк (*«Документаційне забезпечення діяльності комунальних підприємств (на прикладі КП Кінотеатр «Флоренція»)»* (К., 2012. – 106 с., бібліогр.: 97 назв, науковий керівник І.М. Мага). Наукова і практична цінність даної роботи полягає в отриманих результатах теоретичного і прикладного характеру, які не лише розширюють знання щодо документаційного забезпечення діяльності підприємств комунальної форми власності, але й можуть бути використані на практиці для удосконалення формування документального фонду кінотеатру «Флоренція» та в роботі інших комунальних закладів.

Особлива увага в процесі магістерських досліджень сьогодні надається вивченню особливостей сучасних моделей становлення інформаційного суспільства в різних регіонах світу. О. Полюшкіна в дипломній праці *«Інформаційні програми Європейського Союзу та їх значення у становленні інформаційного суспільства в Європі»* (К., 2012. – 95 с., бібліогр.: 84 назви, науковий керівник О.А. Політова) розглянула організаційно-правові засади інформаційної політики ЄС на рівні її реалізації, здійснила порівняльний аналіз так званих «рамкових програм ЄС», охарактеризувала стан впровадження електронного урядування в ЄС та його нові пілотні проекти.

Актуальність магістерської роботи О. Рибицької *«Джерельно-інформаційний потенціал документів особового походження (на прикладі ЦДАЗУ)»* (К., 2012. – 116 с. – Бібліогр. 139 назв., науковий керівник І.М. Мага) переконливо обґрунтована автором у процесі аналізу стану наукової розробки обраної теми. Об'єктом дослідження визначено документи особового походження діячів еміграції, що зберігаються в Центральному державному архіві зарубіжної україніки (ЦДАЗУ), предметом – особливості інформаційного потенціалу цих документів та можливості їхнього використання. Розглянуто структуру фондів діячів української науки і культури – А. Артимович, І. Попель-Сулими, М. Секретаря, Г. Черинь та ін. За результатами дослідження автором сформульовано загальні пропозиції щодо актуалізації документів особового походження, зокрема, збільшити обсяги інформації про особові архівні фонди української еміграції у фахових часописах, супроводжувати публікації документів розлогими коментарями спеціалістів, оновлювати інформацію на сайті ЦДАЗУ.

Із боку держави та суб'єктів господарювання сьогодні спостерігається особливий інтерес до електронного документообігу. Проблема впровадження електронних архівів є насправді назрілою, крім того, електронні документи архівного зберігання мають бути створені у придатних форматах. У магістерській роботі Т. Рябішиної *«Електронний архів підприємства: теоретичні та практичні засади функціонування (на прикладі ДП обслуговування повітряного*

руху України «Украерорух») (К., 2012. – 126 с., науковий керівник Т.Г. Боряк) здійснено спробу розглянути концепцію створення електронного архіву підприємства, проаналізувати програмні засоби й технології електронного архівування на основі досвіду використання електронного архіву в діяльності установ Росії, обґрунтувати рекомендації щодо функціонування електронного архіву в конкретній організації.

К. Стрибуль захистила магістерську роботу з теми «Архівна україніка: сучасний стан» (К., 2012. – 118 с.), науковий керівник Т.Г. Боряк). Мета даного дослідження – окреслити шлях формування архівної україніки, визначити її основні місця локалізації та представити сучасну політику архівної галузі у цій сфері. У праці проаналізовано розвиток веб-ресурсів, пов'язаних із напрямом «архівна україніка», охарактеризовано повернуті в 1993-2011 рр. українські архівні колекції: узагальнено дані про їхню кількість та місце зберігання.

Н. Філіпова у дипломній роботі «Інформатизація архівної справи у США» (К., 2012. – 127 с. – Бібліогр. 113 назв; науковий керівник С.Г. Кулешов) мала на меті розглянути досвід США у галузі інформатизації архівної справи як одну з найбільш ефективних моделей використання електронних джерел. Наукова новизна цієї роботи полягає в тому, що американська модель інформатизації архівної справи автором досліджувалася в контексті підвищення ефективності використання національної архівної спадщини України. Основні положення цієї магістерської праці були апробовані на фахових наукових форумах у Донецьку та Києві [8, 9]. На наш погляд, частина з рекомендацій щодо удосконалення доступу до ресурсів вітчизняних архівних установ, які автор подала в останньому розділі своєї роботи, заслуговує на увагу архівістів.

Деякі недоречності та огріхи, що помічені перелічених у магістерських роботах рецензентами, є типовими для молодих дослідників. Однак, це інша тема. Загалом, результати аналізу дипломних праць та повсякденне спілкування зі студентами свідчать про позитивні тенденції в процесі науково-дослідної роботи випускників НАКККиМ. По-перше, сучасні магістерські дослідження присвячені насущним проблемам сфери документознавства та соціальних комунікацій, архівної справи. По-друге, тематика цих досліджень охоплює різні категорії професійної компетенції майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, зокрема, методично-фахову (дослідження Ю. Васькової, Н. Філіпової), наукову (дослідження А. Арістової, К. Стрибуль, О. Рибицької), соціальну (дипломні роботи Ю. Бриль, О. Полюшкіної), бізнесову (дослідження М. Дерев'янка, В. Мальцевої, І. Мартинюк), технологічну (дипломні праці О. Бойко, Т. Рябішиної). По-третє, спостерігається тенденція підвищення інтересу випускників до самостійної наукової роботи, бажання здійснювати апробацію результатів досліджень, продовжувати науково-дослідницьку роботу шляхом навчання в аспірантурі.

Використана література

1. Воєводіна Л.П. Формування методологічної культури у студентів документознавців / Л.П. Воєводіна // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Донецьк, 30 берез.-1 квіт. 2011 р. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – С. 102-104.
2. Коноплицька О.І. Новітні інструменти обробки наукових документально-інформаційних систем (на прикладі підготовки магістрів-документознавців та менеджерів інформаційної діяльності в Тернопільському національному економічному університеті) / О.І. Коноплицька // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Донецьк, 30 берез. – 1 квіт. 2011 р. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – С. 110-113.
3. Литвинська С.В. Система організації наукових досліджень студентів-документознавців у національному авіаційному університеті / С.В. Литвинська // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Донецьк, 30 берез. – 1 квіт. 2011 р. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – С. 122-125.
4. Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали [I-VIII] Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2004-2011.
5. Збанацька О.М. Створення бібліографічної бази даних «Дипломні роботи НАКККиМ»: постановка проблеми / О.М. Збанацька // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 17-19 травня 2011 р. – К. : НАКККиМ, 2011. – С.169-171.
6. Крулькевич М.І. Про підготовку магістрів зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» / М.І. Крулькевич // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 3. – С. 43-45.
7. Васькова Ю.Л. Показчик цитованої літератури SCIENCE CITATION INDEX в системі наукових комунікацій / Ю.Л. Васькова // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Донецьк, 30 берез.-1 квіт. 2011 р. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – С. 20-22; Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 17-19 травня 2011 р. – К. : НАКККиМ, 2011. – С. 128-130.
8. Філіпова Н.П. Веб-сайт Національного архіву США як джерело інформації / Н.П. Філіпова // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Донецьк, 30 берез. – 1 квіт. 2011 р. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – С. 44-46.

9. Філіпова Н.П. Ретроспективна інформація на веб-сайті Національного управління архівів і документації США / Н.П. Філіпова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.. Київ, 17-19 трав. 2011 р. – К. : НАКККіМ, 2011. – С. 195-199.